

Lastekaitse.

astekaitse on Eestis alles noor. Sel alal on tegevuses riigi- ja omavalitsus-asutused. Missuguse kujuga lastekaitse meil edaspidi võtab, on veel teadmata. Näib, et siin riik, kogukond ja seltskond ühes tahavad töötada.

Vene ajast ei ole Eestile sel alal midagi tähelepanuväärilist jäänud. Sel ajal teetsesid ainult mõned üksikud linnavalitsuste ja seltskonna kulul ülalpeetavad laste-varjupaigad, needki ainult suuremaile lastele. Ka neist väheseist on mõned sunnitud olnud ilmasõja ajal oma ukseid sulgema.

Iseäranis halvas seisukorras oli rinnalaste (imikute) hoolekanne. Neid õnnetuid koguti Tallinnas kubermangu-haigemaja depoose, kus nad harilikult viimseni surid. Paljud viidi Peterburi kasvatusmajja, iseäranis Lõuna-Eestist, kus nende saatus jäi meile igavesti teadmatuks.

Eesti omapärane ja ajanõudeid tähelepanevas lastekaitse arendamine algas alles 1919. a. Sel kriitilisel ajal (aprill 1919. a.) tuli meile Ameerika abiandmiseltselt (*American Relief Administration*) appi ja aitas meie kehvi lapsi toita ning katta kuni 1. okt. 1922. a.

Ameeriklaste tuleku alul asutati Eesti Lastekaitse Ühing, kes abiandmise korralduse oma peale võttis. Kohe teostati puudustkannatavate laste registreerimine. Neid leiti üle Eesti 87.000. Kõige rohkem oli neid Narvas, 68% kõigist Narva lastest, selle järel Petseri linnas ja maakonnas, kus nende arv tõusis üle 50%, kuna Tallinnas, Kuresaares, Saaremaal ja Valgas oli neid 40—48%, teistes kohtades aga 30—35%.

Maikuust 1919. a. kuni 1. juunini 1920 anti Ameerika abiandmis-seltsi poolt läbistikkult iga kuu toiduaineid või valmis toitu 70.000 lapsele, milline arv oli umbkaudu 23% kõigist vabariigi lastest.

Peale toidu jagati vanemaile lastele veel üle 40.000 palitu, sama palju saapaid ja sukki. Järgmisel aastal vähendati märksa abisaajate laste arvu.

Peale ameeriklaste äraminekut jätkab Eesti Lastekaitse Ühing (ELÜ) nende poolt algatatud tööd. Ta toidab vaeseid lapsi Tallinnas toitluspunktides, annab mõnedele perekondadele abi, peab suveasundusi ülal ja 1923. a. saadik ka lastekodu. Nii töötasid temal 1924. aastal Tallinnas 6 toitluspunkti, kus iga päev ligi 1000 last said maksuta lõunat. Suvel olid temal kaks suveasundust töötamas: üks Läänemaal, Palivere mõisas 53 lapsega ja teine Narva-Jõesuus 107 lapsega. 1. dets. 1923. a. avas ta Läänemaal Palivere mõisas lastekodu 4—8-aastastele lastele, kus 1. okt. 1924. a. oli 43 last.

Eesti Lastekaitse Ühingul on oma osakonnad, mis osalt töötavad iseseisvalt, osalt peaseitsiga ühenduses, nagu Tartus, Rakveres, Viljandis ja Petseris.

Õige elavat ja kasulikku tegevust lastekaitse alal avaldab Eesti Punane Rist. Ta on asutanud 6 lastekodu, nende hulgas Tallinna läheduses asuva eeskujuliku Muraste lastekodu ning kooli 60 lapsele ja eeskujuliku laste suveasunduse Tabasalusse Tallinna lähedal, mis töötab suve jooksul kahe vahetusega, à 130 last. Detsembrist 1923. a. saadik töötab EPR:i juures ka Noorte Punase Risti osakond, millel Rannamõisas, Tallinna läheduses, on oma suveasundus. Asutamisel on EPR:il tiisikust põdevate laste sanatoorium.

Seltskonna algatusel asutatud lastekodudest, mis juba enne ilmasõda töötasid, oleks nimetada: Tartu Eesti lasteaed ja lastekodu, asutatud 1904. a., ja Tallinna Eesti Lastekasvatuse Seltsi lasteaed ja lastekodu, asutatud 1907. a. Pärnumaal Jaagupi kihelkonnas töötas nõ dramõistuslike laste kasvatusasutus „Nain“, asutatud 1901. a. 1922. a. oli seal 13 hoolealust. See asutus põles 1923. a. maha ja jäi seetõttu ajutiselt seisma, kuid nüüd on ta jälle üles ehitatud ja avati uuesti 1925. a.

Maakonna- ja linnavalitsused peavad igaüks lasteaedu ja lastekodusid. Need on asutatud enne-kooliealistele ja kooliealistele lastele. Kehvemad neist asutustest saavad ka riiklikku abi.

Pearaskus lastekaitse toetamisel langeb praegusel ajal töö-hoolekande-ministeeriumi peale. Ta asutab ja peab ülal mitmesuguseid lastekodusid või toetab tunduvalt omavalitsuse, Punase Risti ja seltskonna poolt ülalpeetavaid kodusid. Täielikult peab ministeerium ülal rinnalaste- ja emadekodusid. Neid on meil neli: Nõmmel Tallinna lähedal, Kaagveres Tartu lähedal, Kuresaares ja Narvas. Nendesse võib ligi 300 rinnalast ja umbes 100 ema vastu võtta. Suurem jagu neist lastest on väljaspool abielu sündinud. Viimaseid oli 1923. a. 78%, abielus sündinuid 17% ja teadmata 5%. Emade- ja rinnalaste-kodud on asutatud Tallinna 1919. a., Kuresaarde 1920. a., Tartu 1921. a. ja Narva 1924. aastal. Tallinna rinnalaste-kodu sai omale 1925. a. suvel Nõmmele uue maja, mis eriti selleks otstarbeks ehitatud. Sesse võib 100—150 last ja ligi 50 ema vastu võtta. Maja läks ligi 15 miljonit marka maksma.

Edasi peab hoolekande-ministeerium ülal nõ dramõistuslike laste kasvatusasutust ja kooli Udriku mõisas Tapa lähedal 80 kasvandikule. Asutus avati 1923. a.

Ministeeriumi ülal pidada on ka väike pimedate laste ja täiskasvanute kool Tartus, 20 hoolealusele, avatud 1922. a.

Tallinna lähedale on alaealistele kurikalduvustega poeglastele 10—18 a. vanuses asutatud „Harku kolonii“, kus aset leiab 135 last. Seda peab ülal kohtuministeerium.

Haridusministeeriumi kulul peetakse ülal kurtummade-kooli Porkuni mõisas. Kool on asutatud Väandras Pärnumaal 1866. a., kuid viidi 1923. a. Porkuni üle, kus kohasemad ruumid. Hoolealuseid on seal harilikult üle 80.

Haridusministeerium avas detsembris 1924. a. Koluvere mõisas, Tallinna lähedal, riigi hoolekande-kooli, kuhu vastu võetakse ulakusliku kalduvusega lapsi. Kohe alul hakkas kool kolme õpetaja juhatusel 40 lapsega töötama.

Vigaste laste uurimiseks pandi Eestis märtsikuul 1922. a. ankeet toime arstide kaastegevusel. Selle järele on Eestis 1242 vigast last, nendest linnades 368 ehk 30%, maal 874 ehk 70%.

Haiguste tagajärjel on vigaseks jäänud 873 ehk 70%. Esimesel kohal seisab luu- ja liigesetiisikus — 471 ehk 38%, teisel halvatused — 236 ehk 19%, kolmandal rahiit — 80 juhtu ehk 6%. Sünnivigu ja õnnetute juhtude tagajärjel vigaseks jäänud on 369 ehk 30%, nendest sünnivigu 123 ehk 10%.

Linnades tuleb iga 1000 elaniku kohta 1,29 vigast last, maakondades 1,04 ja kogu Eestis 1,10.

Üldse teotseb Eestis praegu 30 mitmesugust kinnist lastekasvatus-asutust, kus umbes 1500 last 160 isikust koosneva kasvatusliku personali valve all saavad elatist ja kasvatust.

Lahtine hoolekanne laste eest ei ole Eestis veel saanud välja areneda. Tallinna linnavalitsus avas küll 1. veebr. 1918. a. esimese nõuande-koha emadele, kuid varssi järgnev Saksa okupatsioon pani selle kinni. Alles 1921. a. avas Lady Muriel Paget'i missiooni kliinik (*Lady Muriel Paget's Mission to Eastern Europe Clinic*) Tallinnas esimese nõuande-koha emadele ja 1922. a. Ameerika Punane Rist teise samasuguse nõuande-koha. Edasi avas Ameerika Punane Rist veel Narvas ja Tartus 1922. a. alul nõuande-kohad emadele. Ka Petseris töötab 1921. a. saadik ameeriklaste asutatud „lastele abi andmise koht, emadele nõu andmise koht“. 1923. a. saadik peab seda Eesti Punane Rist.

Juba 1. juuniks 1922. a. lahkusid meilt lahked ameeriklased ja inglased. Nende poolt ellu kutsutud asutused aga jäid edasi töötama. Linnavalitsused võtsid nad üle ja peavad edasi, nii et meil praegu töötab viis vanemat nõuande-kohta emadele: kaks Tallinnas, üks Tartus, üks Narvas ja üks Petseris. 1925. a. jooksul tuli veel juurde: Viljandi, Pärnu, Kuresaarde, Haapsalu ja Paldisk. Peale nende veel Petserimaale Vilu valda Troitsa mõisa, 15 versta Petserist eemal. Seega 11 nõuande-kohta.

Viimsel ajal on meil maad võtma hakanud mõte, et tuleks Eestis Ungari eeskujul kogu maa nõuande-kohtadega üle külvata, nii et neid oleks suuremais linnades mitu (Tallinnas 4, Tartus 2), vähemais igaühes üks. Maal tuleks neid esialgu vähemalt igas alevis üks käima panna. Kui see kava teostuks, siis oleks meil ligilähedalt 75 nõuande-kohta.

Sõimi töötab praegu Eestis ainult üks ja nimelt ühe Tallinna vabriku juures. Ka Tallinna linnavalitsus kayatseb linna kehvide perekondade laste jaoks avada sõim. Tartus töötab laste päevakodu 1919. a. saadik Karlova mõisas igal suvel 1. maist kuni 1. novembrini. Teda peab linn ülal.

Rinnalaste surevus ei ole meie juures just mitte kõrge. Meie suuremas linnas Tallinnas oli ta enne ilmasõda 14%, maal ja väiksemis linnades arvatavasti selle ümber, kuid nende kohta puuduvad täpsad andmed. 1923. a. oli kogu Eesti kohta rinnalaste surevus 11,2%, 1922. a. — 12,9%.

Kooli-tervishoiu eest hoolitsetakse võrdlemisi hästi. Kõik kooliruumid ja koolilapsed on arstide järelevalve all. Lapsed vaadatakse iga kooli-poolaasta alul läbi ning tehakse vastavad korraldused. Tallinnas ja Tartus töötavad ka kooli hambaarstid ja kooli hamba-ambulantsid. Esimene kooliarst pandi Eestis ametisse Tallinna reaalkooli juurde 1881. a., see on kaks aastat varem kui Saksamaal,

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

kus esimene kooliarst Frankfurdis M. ä. 1883. a. ametisse seati. Tallinna on ka esimene Eesti linn, kus rahvakoolid 1906. a. arsti valve alla seati.

Ka suveasundused nõrkadele lastele on võrdlemisi kenasti arenenud. Suvel 1923. a. töötas neid hoolekande-ministeeriumil 5, kus üle 1000 lapse leidsid maal kosumist ja tervenemist. Peale selle veel mitmesuguste asutuste ja seltside suveasundused, kus laste üldarv võiks olla kuni 500. Suvel 1924 töötas üldse 10 suveasundust, kus 1297 last leidsid kosumist.

Abiandmine raskejalgseile ja sünnitajaile on veel vähe korraldatud. Suuremais linnades on küll sünnitusasutused olemas, kuid väiksemis linnades ja maal ei ole ses asjas veel midagi tehtud.

Ämmaemandaid on linnades küllaldaselt, kuid maal on neid mõnel pool alles vähe ja nad ei saa ilma maakonnaavalitsuste abita läbi. Viimast ei ole neile veel igal pool kindlustatud. Ämmaemandaid valmistab ette Tartu Ülikooli sünnituskliiniku juures asuv ämmaemanda-kool, kus iga aasta õpetust saavad 15—20 ämmaemanda-õpilast. Kursus on üheaastane. Nõutakse keskkooli lõputunnistust.

Emade kinnitusseadus on teoksil, mis neile enne ja pärast sünnitust puhkeaja kindlustab.

Ka ei ole veel ühtki lastekaitse seadust olemas, kuid on hoolekande-seadus, kus õige tähtis osa on pühendatud lastekaitsele. Siin määratakse kindlaks lastekaitse põhihooned.

1920. a. peeti ära esimene üleriiklik hoolekande-kongress, kus lastekaitse küsimusi harutati ja põhihooned üles seati. 1922. a. võidi juba lastekodude ja lastekaitse tegelaste kongress ära pidada, kus jällegi harutusel olid lastekaitse tegelikud päevaküsimused.

1924. a. Eesti arstidepäeval Tallinnas oli lastekaitse küsimus esimeseks päevakorra-punktiks. Siin harutati lastekaitse korralduse küsimused läbi ja võeti sellekohased resolutsioonid vastu. Tähtsamad neist on:

1) Nõuande-kohti emadele tuleb asutada igasse linna ja igasse alevisse, nii et iga 10.000—15.000 elaniku kohta oleks üks nõuande-koht.

2) Linnades tulevad sisse seada piimaköögid, kust oleks kindlustatud lastele laitmata piima saamine.

3) Linnavalitsustel tuleb hoolt kanda, et väikestele kuni 3 aasta vanustele lastele avataks päevakodud.

4) Vabrikute juurde, kus naised töötavad, tulevad sisse seada imetamistoad.

5) Lastekaitse-personali ettevalmistamiseks tulevad Tartus õdedele ja arstidele kursused korraldada. Ka Eesti eugeenikaselts „Tõutervis“, asutatud 1924. a., püüab siin jõudu mööda kaasa aidata.

Laste-haigemaju ei ole meil veel olemas. Haigeid lapsi ravitsetakse meil täiskasvanutega koos üldistes haigemajades. Alles 1. aprillil 1922. a. avati Tartu Ülikooli lastekliinik 20 voodiga sisehaigetele, kuna laste-ambulants töötab ülikooli juures juba 1909. a. saadik. Kõik arstiteaduse-üliõpilased on kohustatud kaks poolaastat neli tundi nädalas lastehaigusi kuulama ja nendes eksamit tegema.

Üldiselt võime ütelda, et lastekaitse meil rõõmustaval viisil edeneb. Esimesed vaod on aetud ja töö täielikult käimas, nii et tulevikus võib loota kõige paremat.

A. Lüüs.